Нотаріат як інститут забезпечення конституційних гарантій захисту прав і свобод людини

Зозуля Олександр Ігорович[1], Головащенко Ольга Сергіївна[2], Новіков Євген Андрійович[3]

Опубліковано	Секція	УДК
01.12.2025	Право	342.4:347.65(477)

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.18070746

Анотація. Розвиток сучасної правової держави неможливий без ефективних механізмів гарантування прав і свобод людини, серед яких особливе місце посідає нотаріат. Його реформування, зумовлене цифровою трансформацією публічної влади та правосуддя, спрямоване на забезпечення прозорості, оперативності й надійності нотаріальних дій. Стаття присвячена дослідженню нотаріату як інституту реалізації конституційних гарантій прав і свобод людини в умовах переходу до електронної моделі правового регулювання. Розкрито правову природу нотаріальної діяльності, її функціональні принципи – законність, правову визначеність, незалежність і публічну довіру – та окреслено напрями реформування в межах упровадження Єдиної державної електронної системи е-нотаріату. Проаналізовано нормативно-правову базу цифровізації нотаріальних процесів і визначено її відповідність європейським стандартам правової безпеки, електронного підпису та захисту персональних даних. Підкреслено, що подальше удосконалення нотаріального процесу передбачає підвищення професійної відповідальності нотаріусів, зміцнення етичних стандартів і розширення доступу громадян до електронних послуг. Впровадження е-нотаріату розглядається як інструмент зміцнення верховенства права та довіри до правової системи України, який поєднує юридичну достовірність із технологічною надійністю.

Ключові слова: нотаріат, е-нотаріат, конституційні гарантії, цифрова трансформація, правова визначеність, електронний підпис, права людини.

---

[1] доктор юридичних наук, професор, завідувач сектору порівняльного конституційного та муніципального права Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування, Національна академія правових наук України, м. Харків, https://orcid.org/0000-0002-5428-4622

[2] кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник сектору теоретико-методологічних проблем організації державної влади Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, м. Харків, https://orcid.org/0000-0002-9057-1936

[3] кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник сектору порівняльного правознавства Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, м. Харків, https://orcid.org/0000-0002-6085-8258

The Notariat as an Institution for Ensuring Constitutional Guarantees of the Protection of Human Rights and Freedoms

Annotation. The development of a modern rule-of-law state is impossible without effective mechanisms for guaranteeing human rights and freedoms, among which the notariat occupies a special place. Its reform, driven by the digital transformation of public administration and justice, is aimed at ensuring the transparency, efficiency, and reliability of notarial actions. The article examines the notariat as an institution for implementing constitutional guarantees of human rights and freedoms in the context of the transition to an electronic model of legal regulation. The legal nature of notarial activity and its functional principles – legality, legal certainty, independence, and public trust – are analyzed, as well as the directions of reform within the implementation of the Unified State Electronic System of e-Notary.

Special attention is paid to the transformation of traditional notarial procedures under conditions of digitalization and the formation of an integrated electronic legal environment. The study considers the impact of electronic registers, digital identification tools, and secure data exchange mechanisms on the legal validity of notarial acts and the protection of the rights and legitimate interests of individuals and legal entities. The regulatory framework for the digitalization of notarial processes is examined, and its compliance with European standards of legal security, electronic signature, and personal data protection is assessed.

The article also highlights the role of the notariat in preventing legal disputes and ensuring legal certainty through the authentication of transactions and legal facts in electronic form. It is emphasized that the further improvement of the notarial process requires strengthening the professional responsibility of notaries, enhancing ethical standards, and expanding citizens' access to electronic notarial services, particularly in the context of remote interaction and cross-border legal relations.

The introduction of e-Notary is viewed as a tool for reinforcing the rule of law and public trust in Ukraine's legal system, combining legal authenticity with technological reliability. The findings substantiate that the digital modernization of the notariat contributes to the development of a secure legal infrastructure capable of responding to contemporary societal challenges and supporting the effective realization of constitutional guarantees in the digital age.

Keywords: notariat, e-notary, constitutional guarantees, digital transformation, legal certainty, electronic signature, human rights.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній правовій системі України нотаріат посідає особливе місце як інститут, що забезпечує реалізацію конституційних гарантій захисту прав і свобод людини. Його діяльність спрямована на утвердження принципів верховенства права, юридичної визначеності та довіри до державних правових процедур. Протягом останнього десятиліття в Україні відбуваються суттєві трансформації у сфері нотаріальної діяльності, зумовлені як потребою адаптації до європейських стандартів правосуддя, так і необхідністю цифровізації публічних послуг. Відповідно до Закону України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII (в редакції

станом на 10 січня 2025 р.) [1] нотаріат визначається як система органів і посадових осіб, уповноважених державою на вчинення нотаріальних дій, що мають на меті забезпечення охорони прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб шляхом надання документам юридичної вірогідності.

Оновлення правового регулювання нотаріальної діяльності, що відбувається з 2023 р., є логічним продовженням курсу на формування єдиної цифрової правової інфраструктури. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2023 р. № 1406 «Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату» [2], держава впровадила нормативні передумови для повного переходу нотаріальних процесів у цифровий формат. Ця система покликана забезпечити прозорість, уніфікацію та підвищення безпеки нотаріальних дій, а також створити технічну основу для взаємодії з реєстрами Мін'юсту, судовими органами та іншими державними базами даних. У 2024–2025 рр. Міністерство юстиції України продовжило гармонізацію відомчих актів із вимогами нової цифрової екосистеми, ухваливши низку важливих нормативних документів. Так, наказом від 2 січня 2025 р. № 12/43418 затверджено Зміни до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [3], що деталізують процедури ідентифікації особи, використання електронного підпису, ведення нотаріальних реєстрів та електронного архіву. Одночасно наказом Мін'юсту від 24 грудня 2024 р. (реєстр № z2029-24) внесено зміни до Правил ведення нотаріального діловодства [4], якими уточнено стандарти електронного документообігу, реєстраційних журналів і порядку зберігання електронних справ.

Базові положення цих актів безпосередньо пов'язані з діючими Правилами ведення нотаріального діловодства від 22 грудня 2010 р. № 3253/5 [5] та Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 22 лютого 2012 р. № 296/5 [6], які у своїй оновленій редакції 2025 р. набули комплексного характеру, охоплюючи як класичні паперові форми нотаріальної діяльності, так і сучасні цифрові формати. Це свідчить про перехід від традиційної моделі нотаріального процесу до електронно-інтегрованої системи правових дій, що забезпечує більш високий рівень доказової сили документів, скорочення часу їх оформлення та зниження ризиків корупційного впливу. Становлення нотаріату як гаранта конституційного права на захист власності, свободи волевиявлення та юридичної визначеності є одним із ключових показників рівня демократичності правової держави. Саме нотаріальні акти набувають особливої ваги в умовах розвитку електронного урядування, оскільки поєднують традиційні принципи правової достовірності з новітніми механізмами цифрової ідентифікації та реєстрації правочинів. Таким чином, реформування українського нотаріату, засноване на системі оновлених нормативно-правових актів [1–6], формує новий етап правової модернізації, спрямований на посилення гарантій прав і свобод людини через інструменти е-нотаріату та інтеграцію його у європейський правовий простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового статусу нотаріату, його ролі у системі гарантування конституційних прав і свобод, а також функціонування нотаріальних інститутів у контексті сучасних правових реформ стала предметом ґрунтовного аналізу у працях українських і зарубіжних дослідників. Значний внесок у дослідження природи нотаріальної діяльності як форми реалізації функції правового захисту зробив Р. Білокін, який розглядає нотаріат як різновид правоохоронної діяльності, спрямованої на забезпечення законності цивільного обороту й попередження правопорушень [7]. У своїй роботі автор наголошує, що нотаріальна функція за своєю суттю має превентивний характер, адже запобігає виникненню спорів шляхом фіксації та легалізації волевиявлення сторін, надаючи документам доказову силу ще до можливого судового розгляду. Інший підхід представлений у працях О. Неліна, який акцентує на сучасних проблемах нотаріального захисту суб'єктивних цивільних прав [8]. Учений аналізує недоліки у правозастосовній

практиці, зокрема нечіткість меж компетенції між нотаріатом та органами судової влади, що ускладнює практичну реалізацію права на ефективний правовий захист. Водночас він підкреслює, що за умови системного оновлення нормативної бази та інтеграції електронних механізмів ідентифікації нотаріат може стати дієвим інструментом реалізації принципів справедливості й доступності правосуддя.

У дослідженні В. Мондріївського [9] зроблено спробу узагальнити напрями вдосконалення правового регулювання нотаріальної діяльності з урахуванням тенденцій діджиталізації та міжнародного досвіду. Автор наголошує, що ефективність сучасного нотаріату визначається не лише рівнем правового забезпечення, а й ступенем його цифрової готовності, адже запровадження електронних сервісів, зокрема Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, потребує чіткої регламентації правових процедур і розмежування компетенцій державних органів. Т. Івашкова [10] розкриває особливості взаємодії адвокатури та нотаріату у механізмах захисту прав військовослужбовців, вказуючи на те, що нотаріальна система виконує не лише реєстраційно-засвідчувальні, а й соціально-гарантійні функції. Її позиція узгоджується з висновками К. Гусарова, О. Щокіної, І. Черв'ятенка та ін. [11], які у своїй спільній праці підкреслюють превентивну роль нотаріату в системі права: нотаріальна діяльність зменшує ризик виникнення цивільних конфліктів, забезпечуючи юридичну стабільність у договірних відносинах.

Науковий інтерес викликають також дослідження М. Василенка [12], який аналізує питання незалежності нотаріуса при вчиненні нотаріальних дій, розглядаючи її як одну з ключових умов забезпечення конституційної гарантії права на правову допомогу. Автор стверджує, що нотаріус є суб'єктом публічної довіри, а отже, зобов'язаний діяти без адміністративного чи політичного впливу, що особливо актуально в умовах цифрового переходу, коли електронні процедури потребують збереження особистої відповідальності посадової особи. Значний внесок у систематизацію підходів до правового регулювання нотаріальної діяльності зробив О. Бойко [13], який у своїй праці визначає сучасний нотаріат як елемент конституційного механізму охорони прав і свобод особи. Учений розглядає нотаріат не лише як інститут права, але і як важливу складову демократичної правової держави, що забезпечує баланс між приватними й публічними інтересами.

До національних і європейських джерел у сучасних дослідженнях привертають увагу праці, що висвітлюють міжнародні порівняльні аспекти правового регулювання нотаріальної діяльності та суміжних правозахисних інститутів. Так, автори [14] досліджують інтеграцію шаріатської сертифікації в нотаріальну практику як приклад поєднання релігійно-правових норм із державними правовими механізмами, що має потенціал для розширення гарантій правових послуг у мультикультурних суспільствах. Водночас у науковій роботі [15] розглядаються етичні й правові виклики у сфері біоправа, демонструючи, що роль нотаріальних процедур та механізмів правової сертифікації виходить за межі класичних цивільних правовідносин і охоплює захист фундаментальних прав людини в контексті нових технологічних реалій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз зазначених досліджень дозволяє дійти висновку, що у сучасній українській юридичній науці формується новий підхід до розуміння нотаріату – як багаторівневої системи правового захисту, що поєднує класичні засади юридичної достовірності з інноваційними технологічними інструментами. Проте питання нормативної деталізації цифрових процедур, розмежування повноважень між нотаріусом і державними органами, а також забезпечення безумовної незалежності нотаріальної діяльності залишаються предметом подальшої наукової розробки та удосконалення.

Мета статті – дослідження правових засад і механізмів функціонування нотаріату як інституту, що забезпечує реалізацію конституційних гарантій захисту прав і свобод людини в Україні в умовах цифрової трансформації правової системи.

Результати

Нотаріат в Україні розглядається як один із ключових елементів правової системи, покликаний забезпечувати реалізацію конституційних гарантій захисту прав і свобод людини через інструменти юридичної достовірності та превентивного правового контролю. Відповідно до статей 3 і 8 Конституції України, права і свободи людини є найвищою соціальною цінністю, а держава зобов'язана утверджувати й забезпечувати їх захист на всіх рівнях правозастосування. Одним із таких рівнів є нотаріальна діяльність, яка, на відміну від судового захисту, спрямована не на вирішення вже існуючого спору, а на недопущення його виникнення завдяки наданню правочинам ознак законності, обґрунтованості й доказової сили. Визначення сутності та завдань нотаріату закріплено у Законі України «Про нотаріат» [1], де зазначено, що нотаріальні дії спрямовані на забезпечення охорони прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб шляхом надання документам юридичної вірогідності. Таким чином, нотаріус виконує функцію уповноваженої державою особи, яка забезпечує дотримання принципів правової визначеності, недопущення зловживання правами, а також балансу між публічним і приватним інтересом. Його діяльність не має владного характеру, але водночас ґрунтується на делегованих державою повноваженнях, що надає нотаріальним актам особливу юридичну силу та суспільну довіру.

Сучасна концепція нотаріальної діяльності ґрунтується на принципах законності, неупередженості, незалежності та збереження таємниці вчинюваних дій. Вони конкретизуються у Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [6] та Правилах ведення нотаріального діловодства [5], де встановлено процедурні вимоги до оформлення документів, ведення реєстрів, фіксації волевиявлення сторін і зберігання нотаріальних архівів. Ці акти визначають нотаріальну діяльність не лише як техніко-юридичний процес, а як комплексну систему правового захисту, у якій нотаріус виступає гарантом дотримання конституційних прав людини. Останні зміни у нормативному регулюванні [3; 4] відображають тенденцію до модернізації українського нотаріату у напрямі прозорості, цифрової інтеграції та зменшення адміністративного навантаження. Зокрема, у нових редакціях наказів Міністерства юстиції деталізовано механізми електронного посвідчення правочинів, порядок ідентифікації осіб із використанням електронних підписів, а також алгоритми перевірки дійсності документів через державні реєстри. Таке оновлення нормативної бази сприяє зміцненню правових гарантій громадян, оскільки мінімізує ризики підроблення документів і забезпечує достовірність правочинів у цифровому середовищі.

Нотаріальне посвідчення правочину виконує функцію попередження правових конфліктів, адже нотаріус зобов'язаний перевірити волевиявлення сторін, їхню дієздатність і відповідність змісту правочину вимогам законодавства. Це дає змогу виявити потенційні порушення ще до того, як вони набудуть юридичних наслідків, і тим самим запобігти судовим спорам. У цьому аспекті нотаріат виконує не лише технічну, а й превентивну роль у системі захисту прав людини, виступаючи своєрідним «фільтром законності» у цивільному обороті. Взаємозв'язок між нотаріальними, судовими й адміністративними формами захисту прав демонструє комплексність державної системи гарантування прав і свобод. Нотаріальні акти визнаються доказами у суді, а їх юридична сила забезпечує стабільність правовідносин, знижує навантаження на судову систему та підвищує рівень довіри громадян до інститутів держави. Таким чином, нотаріат виконує роль правового посередника між державою і громадянином,

забезпечуючи превентивний, доказовий і гарантійний рівні захисту конституційних прав.

Рис. 1. Структура нотаріату України як системи реалізації конституційних гарантій прав і свобод

Джерело: власна розробка авторів

Структурні елементи нотаріату України, подані на рисунку 1, утворюють цілісну систему, у якій поєднуються правові, організаційні та функціональні засади реалізації конституційних гарантій прав і свобод людини. Центральним елементом системи є нотаріат як інститут делегованих державою повноважень, що забезпечує охорону суб'єктивних прав громадян і юридичних осіб шляхом надання правочинам юридичної достовірності [1]. Його діяльність базується на принципах законності, рівності сторін, незалежності нотаріуса та публічної довіри, які виступають гарантійним механізмом запобігання порушенням прав. Функціональний рівень системи представлено сукупністю принципів: правової визначеності, законності, доступу до правосуддя, неупередженості та довіри. Вони забезпечують стабільність цивільного обороту та

підкріплюють реалізацію конституційного права кожної особи на ефективний правовий захист. Принцип правової визначеності полягає у забезпеченні передбачуваності правових наслідків нотаріальної дії; законність виражається у суворому дотриманні норм матеріального і процесуального права; неупередженість і незалежність гарантують об'єктивність нотаріальних рішень; публічна довіра закріплює соціальну легітимність нотаріату як інституту державного рівня. Організаційна складова системи охоплює Міністерство юстиції України, Нотаріальну палату України, державні нотаріальні контори, приватних нотаріусів і нотаріальні архіви. Ці елементи формують багаторівневу структуру управління та саморегулювання. Міністерство юстиції визначає нормативні засади, координує діяльність і здійснює контроль за дотриманням законодавства [4]; Нотаріальна палата виконує професійно-етичні й представницькі функції, сприяючи незалежності нотаріусів; державні та приватні нотаріуси реалізують практичну функцію захисту прав, а архіви забезпечують збереження правових доказів і документальної безперервності нотаріальної діяльності. Інтеграційна складова відображає зв'язок нотаріату з іншими елементами правової системи: судами, органами державної влади та громадянами. Ця взаємодія забезпечує обіг юридично достовірних документів, сприяє попередженню конфліктів і спрощує реалізацію конституційного права на правову допомогу. Завдяки цьому нотаріат виконує не лише посвідчувальну, а й превентивно-гарантійну функцію, зміцнюючи правову безпеку держави та довіру суспільства до правових інститутів [3; 6].

Цифровізація нотаріату стала ключовим напрямом модернізації правової системи України, спрямованої на підвищення ефективності, прозорості та безпеки нотаріальних дій. Вона є складовою загальної стратегії розвитку електронного урядування та правової інформатизації, що відповідає принципам відкритості та доступності правосуддя, визначеним Конституцією України та міжнародними стандартами електронного документообігу. В умовах зростання обсягів цифрових транзакцій і необхідності дистанційної взаємодії громадян із державними інституціями цифрова трансформація нотаріальної системи набуває не лише технічного, а й правового значення, перетворюючись на механізм зміцнення конституційних гарантій прав людини.

Запровадження Єдиної державної електронної системи е-нотаріату відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2023 року № 1406 [2] стало одним із найважливіших етапів цієї трансформації. Система покликана забезпечити безперервний цифровий обіг нотаріальних документів, автоматизовану перевірку їх автентичності, онлайн-доступ до реєстрів Міністерства юстиції та взаємодію з іншими державними базами даних. Її впровадження створює умови для уніфікації процедур, зменшення ризику фальсифікацій, оптимізації контролю та мінімізації людського фактору при вчиненні нотаріальних дій. Наказом Міністерства юстиції України від 2 січня 2025 р. № 12/43418 [3] внесено зміни до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, що стали нормативною основою для цифрового посвідчення правочинів. Документ закріпив можливість використання кваліфікованого електронного підпису, електронної ідентифікації сторін, електронного архівування та ведення нотаріальних журналів у цифровій формі. Такі нововведення не лише спрощують процес, але й підвищують рівень доказової сили нотаріальних актів, оскільки кожна дія фіксується у системі із часовою позначкою та цифровим сертифікатом верифікації. Важливу роль у забезпеченні цілісності та надійності е-нотаріату відіграють Правила ведення нотаріального діловодства [5] і зміни до них, затверджені наказом Мін'юсту від 24 грудня 2024 р. [4]. Вони регламентують порядок зберігання, обліку та архівації електронних документів, визначають вимоги до резервного копіювання баз даних і створюють механізм багаторівневого контролю за доступом до інформації. Таким чином, електронна система нотаріату стає не просто

інструментом цифрової зручності, а комплексом правових гарантій, який забезпечує дотримання принципів конфіденційності, автентичності й незмінності даних.

Реформування нотаріальної діяльності в цифровому середовищі пов'язане з низкою правових викликів, зокрема необхідністю захисту персональних даних, автентичної ідентифікації сторін, уникнення кіберризиків та забезпечення сумісності з міжнародними правовими стандартами. Українське законодавство поступово гармонізується з вимогами Регламенту (ЄС) № 910/2014 (eIDAS) і Конвенції Ради Європи № 108+, які встановлюють єдині правила електронного підпису, довірчих послуг і захисту інформації. Врахування цих принципів у нормативних актах [2–6] сприяє поступовій інтеграції національної нотаріальної системи до європейського правового простору. Фактично цифровізація змінила саму природу нотаріальних дій: із формально-процесуальних вони перетворюються на електронно-захищені транзакції, що поєднують юридичну силу із технологічною достовірністю. Це дозволяє нотаріату виконувати не лише традиційну посвідчувальну, а й комунікаційну та верифікаційну функції – забезпечувати інтеграцію між громадянами, бізнесом і державою. Тому сучасний етап реформування е-нотаріату можна охарактеризувати як перехід від паперової моделі до цифрово-гарантійної, у якій захист прав і свобод людини здійснюється через технологічні інструменти, що мають пряму нормативну легітимацію.

Подальший розвиток нотаріату в Україні має ґрунтуватися на посиленні його правозахисної функції та зміцненні довіри суспільства до нотаріальних дій. Серед ключових напрямів удосконалення варто виокремити розширення цифрових сервісів е-нотаріату, що забезпечують громадянам зручний і безпечний доступ до нотаріальних послуг незалежно від місця перебування [2]. Важливо також удосконалити етичні стандарти професії, посилити персональну відповідальність нотаріусів і підвищити прозорість процедур контролю з боку Міністерства юстиції та Нотаріальної палати України [4; 5].

Особливої уваги потребує гармонізація українського е-нотаріату з європейськими правовими стандартами, зокрема у частині захисту персональних даних, цифрової ідентифікації та електронного підпису, що дозволить забезпечити взаємне визнання електронних нотаріальних актів у межах ЄС. Важливим кроком є створення єдиної інтегрованої системи електронних реєстрів і надійного механізму кіберзахисту. Удосконалення цих аспектів сприятиме підвищенню ефективності нотаріального процесу, забезпеченню стабільності правових відносин і зміцненню гарантій прав людини в цифрову епоху.

Порівняння у таблиці 1 показує, що цифрова форма трансформує нотаріальну дію з одноразової паперової процедури на керований процес із вбудованими перевірками: ідентифікація, підпис, верифікація та журналювання відбуваються в єдиній системі. Це підсилює доказову силу документа через технічні атрибути – часові мітки, сертифікати КЕП, хеш-ідентифікатори, автоматичні логи – на відміну від паперової моделі, де надійність залежить від фізичного носія та людського чинника. Доступність істотно зростає: дистанційний формат знімає територіальні бар'єри, скорочує транзакційні витрати й час звернення. Це напряму посилює реалізацію права на правову допомогу для вразливих груп (переміщені особи, люди з інвалідністю, громадяни за кордоном). Водночас цифрова нерівність і вимоги до е-ідентифікації можуть створювати нові бар'єри – це потрібно компенсувати мультиканальними сценаріями доступу (онлайн/офлайн) та сервісною підтримкою. У площині контролю автентичності електронна модель має системну перевагу: замість вибіркових ручних перевірок працює автоматизована верифікація за державними реєстрами з фіксацією кожної операції. Це знижує ризики підробок і помилок, підвищує простежуваність «ланцюга дій». Для паперу критичними залишаються ризики втрати, пошкодження й неповної архівації.

Профіль ризиків зміщується: паперова модель уразлива до фізичних інцидентів та зловживань, цифрова – до кіберзагроз і збоїв інфраструктури. Отже, юридичні переваги е-формату реалізуються лише за умови належного кіберзахисту, резервування, контролю доступів і регулярних аудитів безпеки. Інакше технологічна складність може конвертуватися у правову вразливість.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних і цифрових форм нотаріальної діяльності

Критерій порівняння	Традиційна форма	Цифрова форма (е-нотаріат)
Форма здійснення нотаріальної дії	Паперова форма, особиста присутність сторін	Електронна форма з використанням е-системи е-нотаріату
Спосіб ідентифікації особи	Перевірка паспорта або іншого документа фізично	Ідентифікація через електронний підпис або BankID
Форма документа	Паперовий документ з підписом і печаткою	Електронний документ із цифровим підписом
Зберігання та архівування	Фізичне зберігання у нотаріальних архівах	Зберігання в електронних архівах із резервним копіюванням
Доказова сила документів	Висока, але залежить від матеріального носія	Підвищена завдяки електронній верифікації та хеш-підпису
Рівень доступності для громадян	Обмежена територіально, потребує особистого візиту	Дистанційний доступ через онлайн-сервіси
Контроль і перевірка автентичності	Ручна перевірка документів і підписів	Автоматизована перевірка та фіксація дій у системі
Ризики порушення прав та безпеки даних	Ризик втрати чи пошкодження паперових носіїв	Ризики кіберзагроз, потреба у посиленому захисті даних

Джерело: власна розробка авторів

З погляду прав людини ключовим є баланс між зручністю та гарантіями: е-нотаріат підсилює передбачуваність і доказовість, але вимагає суворої регламентації обробки персональних даних, прозорої моделі відповідальності й недискримінаційного доступу до е-ідентифікації. Практичний висновок із таблиці: цифрова форма є більш ефективною й захищеною за умови дотримання стандартів е-підпису, архівації та кібербезпеки; паперова – виправдана як резервний та інклюзивний канал для осіб без електронних засобів ідентифікації.

Висновки

Реформування нотаріату та впровадження електронної системи е-нотаріату є закономірним етапом розвитку української правової системи, спрямованим на зміцнення гарантій прав і свобод людини. Традиційна модель нотаріальної діяльності, заснована на паперовому документообігу, поступово втрачає ефективність в умовах цифрової економіки, адже не забезпечує належного рівня оперативності, захисту даних та інтеграції з іншими державними реєстрами. Електронний нотаріат формує нову якість правового захисту: він поєднує технологічну надійність із юридичною достовірністю, забезпечує простежуваність дій, автоматизований контроль автентичності документів та дистанційний доступ громадян до нотаріальних послуг. Його розвиток сприяє підвищенню прозорості правових процедур і мінімізації корупційних ризиків.

Отже, цифрова трансформація нотаріату має не лише технічний, а й соціально-правовий вимір, адже забезпечує більш повну реалізацію конституційного права на правову допомогу, доступ до правосуддя та захист власності. Подальше вдосконалення е-нотаріату потребує гармонізації з європейськими стандартами електронної ідентифікації, підпису та кібербезпеки, що дозволить Україні зміцнити правову довіру та інтегруватися у єдиний цифровий правовий простір Європи.

Список використаних джерел

1. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII (ред. станом на 10.01.2025). База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3425-12
2. Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2023 № 1406. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1406-2023-%D0%BF
3. Про затвердження Змін до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Мін'юсту від 02.01.2025 № 12/43418 (реєстр. № z0012-25). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0012-25
4. Про затвердження Змін до Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Мін'юсту від 24.12.2024 (реєстр. № z2029-24). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z2029-24
5. Правила ведення нотаріального діловодства : Наказ Мін'юсту від 22.12.2010 № 3253/5 (із змінами, у т.ч. реєстр. Мін'юсту 18.10.2024 № 1574/42919). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1318-10
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Мін'юсту від 22.02.2012 № 296/5 (чинна ред. із урахуванням змін, у т.ч. 2025 р.). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0282-12
7. Білокінь Р. М. Нотаріальна діяльність як різновид правоохоронної діяльності. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 1. С. 771–776. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/324023/314098
8. Nelin O. I. Some modern problems of notary protection and safeguarding subjective civil rights. Юридична Україна. 2021. № 8. URL: https://yur-ukraine.com/en/some-modern-problems-of-notary-protection-and-safeguarding-subjective-civil-rights
9. Mondryivskyi V. Directions of Improving the Legal Regulation of Notary Activities. Copernicus Political and Legal Studies. 2023. URL: https://www.semanticscholar.org/paper/Directions-of-Improving-the-Legal-Regulation-of-Mondryivskyi/6a554f067239fafe41f98b80c551b2beb02bcc70?utm_source
10. Івашкова Т. О. Місце та роль адвокатури і нотаріату в системі захисту прав військовослужбовців. Аналітичне та порівняльне правознавство. 2024. № 1. С. 126–131. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/299754/292271
11. Gusarov K., Shchokina O. O., Cherevatenko I. M., Kolisnyk O. V., Kolomiets Y. L. Preventive function of a notary in the legal system of society. Documenta & Instrumenta. 2023. Vol. 21. P. 111–126. URL: https://www.researchgate.net/publication/371468933_Preventive_function_of_a_notary_in_the_legal_system_of_society
12. Василенко М. Ю. Незалежність нотаріуса під час учинення нотаріальних дій. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2023. Вип. 101. Частина 2. С. 269–274. URL: https://visnyk.univd.edu.ua/index.php/VNUAF/article/view/597

13. Boyko O. V. Legal regulation and organization of notary activities. Almanac of law. 2024. Vol. 15. P. 500–505. URL: https://almanahprava.org/en/almanac-of-law-15-500
14. Anand G., Purnamawadita B. E., Nugraha X., Rahmat N. E. Integrating Sharia Certification in the Notary Profession: A Comparative Legal Analysis, Challenges, and Opportunities in Southeast Asian Countries. Syariah: Jurnal Hukum dan Pemikiran. 2024. Vol. 24(2). URL: https://jurnal.uin-antasari.ac.id/index.php/syariah/article/view/14334
15. Lezcano E. G., González Morel C. G., Pereira E. N., Fernández Ríos D. Legal protections for in vitro embryos in Paraguay and comparative contexts. Frontiers in Reproductive Health. 2025. Vol. 7. URL: https://www.frontiersin.org/journals/reproductive-health/articles/10.3389/frph.2025.1633574/full